

9. Shepelev M. Teoretiko-metodologichni zasady politologichnogo analizu globalizatsiyi upravlinnya: Dis. ... dokt. polit. nauk: 23.00.04 / Chernivetskiy natsionalniy universitet im. Yu.Fedkovicha, spets. Rada D.76.051.03. – [Tekst] / M.A. Shepelev. – Chernivtsi, 2007. – 419 s.

10. Charlotte M. Space in Central and Eastern Europe. Opportunities and Challenges for the EuropeanSpace Endeavour. – Vienna: ESPI European Space Policy Institute, 2007. – 141 p.

11. Global Exploration Strategy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nasa.gov/exploration/news/GES_FAQ.html.

12. Peter N. Space exploration 2025:Global perspectives and options For Europe. – Vienna: ESPI European Space Policy Institute, 2008 – 78 p.

13. Peter N. The changing geopolitics of space activities // Space Policy. – 2006. – Volume 22, Issue 2. – P.100-109.

German Iu. O., Ph.D in History, associate professor, assistant professor of Political Science, Oles Gonchar Dnepropetrovsk National University (Ukraine, Dnepropetrovsk), iuliia.german@gmail.com

Geopolitical content and importance of space exploration

Transformation of tradition paradigms of classic geopolitics under global processes was searched. Strengthening the space power as factor of national power within world political process was demonstrated. It was proved the availability of space exploration as well as applying it for influence in world politics.

Keywords: globalization, global processes, geopolitics, space exploration.

Герман Ю. А., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры политологии, Днепропетровский национальный университет им. Олеса Гончара (Украина, Днепропетровск), iuliia.german@gmail.com

Геополитическое содержание и значение освоения космического пространства

Проанализирована трансформация традиционных парадигмальных подходов классической геополитики под влиянием глобальных процессов современности. Продемонстрировано усиление значения фактора космической мощи государств в мировом политическом процессе. Доказана перспективность освоения космического пространства и использования его в качестве ресурса влияния.

Ключевые слова: глобализация, глобализационные процессы, геополитика, освоение космоса.

* * *

УДК 327+339.924(АТР)

Холод І. Ю.

аспірант, Інститут всесвітньої історії НАН України, відділ сучасної історії країн Азії і Африки (Україна, Київ), dorianwilde@ukr.net

ПЕРЕГОВОРИ ПРО РЕГІОНАЛЬНЕ ВСЕОСЯЖНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Проаналізовано процес переговорів щодо створення Регіонального всеосяжного економічного партнерства (РВЕП) за участі шістнадцяти держав АТР. Досліджено еволюцію ідеї РВЕП, яка є поєднанням двох конкурентних проектів інтеграції – Східноазійської угоди про зону вільної торгівлі та Всеохопного економічного партнерства у Східній Азії, що розроблялись у рамках форуму «АСЕАН+3» та Східноазійського саміту. Автор розкриває перспективи і перешкоди на шляху переговорів, а також можливість об'єднання п'яти діючих угод про вільну торгівлю між АСЕАН та КНР, РК, Японією, Індією та Австралією і Новою Зеландією у єдину схему РВЕП. Для визначення перспектив економічної та політичної взаємодії зазначених країн використовуються хронологічний, порівняльний та системний методи. Робиться висновок, що для формування ефективної схеми інтеграції учасникам переговорів стосовно РВЕП треба дійти консенсусу з трьох основних питань: 1. створення багатосторонньої торгової угоди з однаковим для всіх членів планом доступу на ринки; 2. встановлення спільного рівня лібералізації торговельних тарифів для всіх членів Партнерства; 3. використання єдиних «правил походження» товарів у рамках РВЕП.

Ключові слова: Азійсько-Тихоокеанський регіон, «АСЕАН+6», Регіональне всеосяжне економічне партнерство, регіональна інтеграція, зона вільної торгівлі.

Одним з основних трендів торгової та економічної інтеграції в АТР та регіоні Східної Азії з першої половини 2000-х рр. стало стрімке збільшення кількості двота багатосторонніх угод про створення зон вільної торгівлі (ЗВТ). Наразі Східна Азія є світовим лідером за

кількістю підписаних угод про ЗВТ. З січня 2000 р. до квітня 2013 р. кількість діючих ЗВТ зростає з трьох до сімдесяти шести. Ще 113 проектів ЗВТ знаходяться на стадії переговорів або підписання [1, с. 85]. Причинами поширення угод про ЗВТ серед країн Східної Азії були: 1) наслідки Азійської фінансової кризи 1997-1998 рр. та усвідомлення країнами регіону невідомості тактики «вузького регіоналізму» і перехід до ширших схем співробітництва; 2) прогрес економічної інтеграції у Європі та Північній Америці, що втілюється у підписанні угод про ЄС та НАФТА у 1992 р.; 3) гальмування процесу Дохійського раунду переговорів ВТО; 4) загальна тенденція поглиблення торгової інтеграції в Азії [1, с. 85].

Стратегія підписання великої кількості угод про ЗВТ спричинила утворення т.зв. «ефекту спагеті» з різних правил та положень численних ЗВТ, що перетинаються. На думку дослідників Економічного інституту АСЕАН та Східної Азії (Індонезія) Ю. Фукунага та І. Ісоно така плутанина з правил різних угод перешкоджає використанню преференційної системи для компаній регіону та знижує цінність і ефективність існуючих ЗВТ. Негативний вплив «ефекту спагеті» зумовлює збільшення витрат бізнес-корпорацій на дослідження та визначення найбільш вигідного преференційного торгового режиму, а також витрат на те, щоб товар підпадав під вимоги декількох ЗВТ з огляду на різні правила походження та визнання стандартів [2, с. 2]. Це встановило перед урядами країн АТР завдання зменшити економічні втрати від «ефекту спагеті», що втілюється в ідеї створення загальнорегіональної зони вільної торгівлі, яка має гармонізувати та об'єднати всі існуючі ЗВТ. Таким проектом постало Регіональне всеосяжне економічне партнерство (РВЕП), що було розроблено країнами АСЕАН у 2011 р. та переговори з якого розпочались у травні 2013 р.

Процес переговорів стосовно створення Регіонального всеосяжного економічного партнерства активно досліджується науковцями, які безпосередньо походять з країн-учасниць переговорів, передусім із Японії, Сінгапуру, Індонезії та Філіппін. Серед основних досліджень варто зазначити праці таких вчених як С. Д. Басу [3; 4; 5], Х. Лім [6], Т. Терада [7], С. Урата [8; 9; 10], І. Ісоно [11; 12], А. Куно і Ю. Фукунага [12; 13] та М. Каваї і Г. Вігнарайя [14]. В українських політологічних дослідженнях, не зважаючи на значний інтерес до динамічних процесів в АТР, фактично відсутній ґрунтовний аналіз процесу переговорів з угоди РВЕП, що можна пояснити новітністю теми.

Відтак, **метою дослідження** є критичний аналіз процесу переговорів щодо інтеграційної моделі Регіонального всеосяжного економічного партнерства та виокремлення перспектив і перешкод на шляху переговорів. Загальну мету дослідження ми конкретизуємо у таких специфічних **дослідницьких завданнях**: 1) розкрити еволюцію ідеї РВЕП та причини її розробки країнами АСЕАН, починаючи з 2011 р.; 2) визначити основні риси, цілі та сфери, що покриватиме майбутня угода РВЕП; 3) проаналізувати процес переговорів про РВЕП та окреслити основні перешкоди і перспективи щодо досягнення угоди.

Ідея щодо створення загальнорегіональної ЗВТ, яка в подальшому лягла в основу РВЕП, з'явилась у країн АСЕАН як наслідок Азійської фінансової кризи 1997-

1998 рр. Серед членів Асоціації відбулось усвідомлення невідомості стратегії «вузького регіоналізму» та необхідності співпраці із зовнішньорегіональними, економічно могутніми країнами Східної Азії та АТР. У 1997 р. було створено форум «АСЕАН+3», що об'єднав у собі країни Південно-Східної Азії (власне країни АСЕАН) та Північно-Східної Азії (КНР, РК та Японія). У рамках «АСЕАН+3» з 2001 р. почалась робота над вивченням перспектив створення Східноазійської угоди про вільну торгівлю (англ. East Asia Free Trade Agreement, EAFTA; укр. ІАФТА), де досліджувались можливості об'єднання тринадцяти країн-учасниць форуму в єдину ЗВТ. На початку 2000-х рр. коли процес поширення двосторонніх угод про вільну торгівлю у Східній Азії тільки-но набирала оберти і проблеми «ефекту спагеті» ще не існувало, досягнення такої угоди переслідувало прагматичні цілі АСЕАН, а саме максимізацію прибутків країн Південно-Східної Азії. За даними Азійського банку розвитку, у 2010 р. в загальному об'ємі торгівлі країн «АСЕАН+3» частка торгівлі між ними склала 54% від їх сукупного зовнішнього товарообігу та становила понад 300 млрд. дол. США. Доля ж внутрішньорегіональної торгівлі між членами АСЕАН ніколи не перевищує 21-24%. Розбудова зони ІАФТА мала збільшити обсяги торгівлі з експортно-орієнтованих економік Асоціації до їх партнерів з форуму «АСЕАН+3».

Іншою ініціативою про ЗВТ, яка б покривала не тільки регіон Східної Азії, а й Південну Азію та Океанію, стало Всеохопне економічне партнерство у Східній Азії (англ. Comprehensive Economic Partnership in East Asia, СЕРЕА; укр. СЕПА), проект якого з 2006 р. розроблявся у рамках Східноазійського саміту (САС) за участі ще трьох країн АТР – Індії, Австралії та Нової Зеландії. Аналіз вигод, які потенційно могли бути отримані від ІАФТА та СЕПА визначив, що більші прибутки країни Східної Азії отримають від створення СЕПА. У звітах дослідницьких груп з ІАФТА й СЕПА, які були подані у 2009 р. на розгляд міністрів економік форуму «АСЕАН+3» та САС, зазначалось, що чим більш всеохопно та ширшою є угода про ЗВТ, тим більшим є її потенційний економічний зиск [15].

Однак до 2010 р. розробка схем загальнорегіональної ЗВТ гальмувалась суттєвими відмінностями у баченні цього процесу країнами Східної Азії. Проекти ІАФТА та СЕПА розглядалися як дві конкурентні моделі інтеграції, які активно просуvalи КНР і Японія у боротьбі за вплив та лідерство у регіоні. Відповідно подальший інтеграційний процес зупинився на роздоріжжі двох альтернативних схем розвитку. З одного боку, ініціативу ІАФТА, яку розробляли країни «АСЕАН+3», разом з КНР підтримали Малайзія та Сінгапур, які боялися розмиття результатів восьмирічної діяльності форуму з огляду на розвиток ширшої моделі Східноазійського саміту. Їх же супротивники – Таїланд, Індонезія та Філіппіни активно обстоювали «японський проект» СЕПА, аргументуючи це тим, що процес інтеграції набуде стрімких темпів за рахунок нових впливових членів.

Тим часом, результати двох етапів досліджень та розроблені плани досягнення ІАФТА і СЕПА, що були подані у серпні 2009 р. міністрам економік країн «АСЕАН+3» та САС, не знаходили реального втілення. У жовтні 2009 р. на зустрічі лідерів Східноазійського

саміту вкотре було досягнуто згоди стосовно подальшого паралельного вивчення перспектив цих проектів [15].

Втім запуск у березні 2010 р. переговорів щодо альтернативної моделі загальнорегіональної ЗВТ під егідою США – Транстихоокеанського партнерства (англ. Trans-Pacific Partnership, TPP; укр. ТПП) за участю восьми країн АТР, помітно активізував процес розробки ІАФТА та СЕПА. На саміті лідерів АТЕС у 2010 р. у м. Йокогама (Японія) ці проекти, разом з ТПП, було офіційно визнано як можливий шлях до побудови Азійсько-Тихоокеанської зони вільної торгівлі (англ. Free Trade Area of the Asia Pacific, FТААР; укр. ФТААП). На зустрічі лідерів САС у серпні 2011 р. Японія та КНР зробили спільну заяву стосовно необхідності прискорення процесу економічної інтеграції у Східній Азії та виступили з пропозицією створення трьох робочих груп, які мали розробляти більш детальні рекомендації відносно таких сфер як: 1) торгівля товарами; 2) торгівля послугами; 3) інвестиції [12]. Невдовзі після цього країни АСЕАН розпочали роботу над структурою майбутньої ЗВТ, яка у серпні 2011 р. отримала назву «АСЕАН++ ЗВТ» на позначення такої угоди про вільну торгівлю, що об'єднає всі існуючі ЗВТ АСЕАН з її торговими партнерами [13, с. 6]. Кінець дебатом стосовно ІАФТА та СЕПА було покладено на 19-му саміті АСЕАН, що проходив з 14 по 19 листопада 2011 р. на о. Балі (Індонезія), у ході якого лідери країн Асоціації запропонували власний проект інтеграції – Регіональне всеосяжне економічне партнерство та підписали План АСЕАН щодо РВЕП, який встановив загальні принципи, що мали застосовуватись у переговорах.

Поштовхом до прискореної розробки проекту РВЕП країнами АСЕАН був намір зберегти центральну роль Асоціації у регіональній економічній архітектурі. Прогрес переговорів з розширення ТПП у 2010-2011 рр., що активно просуvalи США, мав всі шанси змістити АСЕАН з позиції «центру» інтеграційних процесів у Східній Азії. Більш того, до переговорів з ТПП входять чотири країни-учасниці Асоціації (Бруней, В'єтнам, Малайзія та Сінгапур), що потенційно загрожує цілісності АСЕАН. Інші члени АСЕАН, більшість з яких є країнами, що розвиваються, не можуть приєднатись до переговорів про Транстихоокеанське партнерство з огляду на «високі стандарти» цієї угоди (широке покриття сфер торгівлі та положення зі списків «ВТО плюс»), які не вигідні для них. Модель РВЕП також слугує стратегічним цілям КНР, що теж не є учасником переговорів з ТПП, однак не хоче поступатися впливом у регіоні на користь США. Це зумовило більшу лояльність КНР до схеми СЕПА, яка стала піддруктям РВЕП, хоча до цього Пекін обстоював проект ІАФТА у рамках «АСЕАН+3». Японія, яка хоча й висловила інтерес до моделі ТПП у 2010 р., так само була зацікавлена у розвитку загальнорегіональної ЗВТ з «азійським підходом» до інтеграції, що передбачає поступовість процесу лібералізації та можливість виключити певний тип продукції, зокрема агропромислової, з угоди про ЗВТ. Тобто, до 2011 р. постала необхідність створення власної «азійської» альтернативи ТПП, яка враховувала б особливості економічного розвитку країн регіону та мала б більш гнучкі положення щодо лібералізації аніж ТПП.

Ініціатива створення угоди РВЕП обумовлювалася результатами міжнародної економічної політики АСЕ-

АН, яка до 2010 р. уклала п'ять угод про вільну торгівлю зі своїми найбільшими торговими партнерами в АТР. У 2002 р. між АСЕАН та КНР було підписано Рамкову угоду з комплексного економічного співробітництва, що отримала своє продовження у Договорі про створення ЗВТ між АСЕАН та КНР у 2004 р. (англ. China-ASEAN Free Trade Area, CAFTA). Зону вільної торгівлі АСЕАН-КНР, що покриває торгівлю товарами, послугами та правилами для інвестицій, було остаточно сформовано 1 січня 2010 р. Угода про вільну торгівлю товарами між АСЕАН та Республікою Кореєю (англ. ASEAN-Korea FTA, AKFTA) почала діяти з червня 2007 р., а у 2009 р. сторони підписали угоду з торгівлі послугами та вироблення загальних правил інвестування. У 2009 р. відбулось підписання угоди з Австралією та Новою Зеландією щодо створення ЗВТ з АСЕАН (англ. ASEAN-Australia-New Zealand FTA, AANZFTA), яка вступила в дію у 2010 р. та включає положення з торгівлі товарами та послугами, правила інвестування та мобільності фізичних осіб. Того ж року вступив у дію договір про створення ЗВТ між Японією та АСЕАН (англ. ASEAN-Japan FTA, AJFTA), підписаний ще у 2003 р. Останньою угодою про вільну торгівлю став договір між АСЕАН та Індією (англ. ASEAN-India FTA, AIFTA), підписаний у червні 2010 р., що покриває торгівлю товарами і послугами [12, с. 4]. Розвиток вказаних схем ЗВТ з торговими партнерами Асоціації постав частиною плану розбудови Економічної спільноти АСЕАН до 2015 р.

Логіка підписання таких угод про ЗВТ країнами АСЕАН будується за схемою «центр-сателіти» (англ. «hub-and-spokes»), згідно з якою центр підписує різноманітні двосторонні торговельні угоди з певною кількістю держав-«сателітів». Таким чином, держави Асоціації прагнуть сформувати таку ЗВТ, у якій би вони були б у центрі, де і перетинались би інтереси інших держав. Це, в свою чергу, має максимально знизити витрати для їхніх національних експортерів. Однак співіснування декількох ЗВТ «АСЕАН+1» спричинює ситуацію т.зв. «ефекту спагеті», що може потенційно перешкоджати веденню міжнародної торгівлі між учасниками цих угод. Зважаючи ж на суттєве зростання взаємної торгівлі між країнами АСЕАН і КНР, РК, Японією та Індією з 1999 р. по 2009 р., учасники Асоціації прагнуть підвищити рівень лібералізації торгівлі за допомогою багатосторонньої моделі РВЕП, що має об'єднати всі існуючі ЗВТ «АСЕАН+1» в єдину спільну схему вільної торгівлі.

Протягом 2011-2012 рр. на запрошення АСЕАН представники Австралії, Індії, КНР, Нової Зеландії, РК та Японії брали участь у попередніх дискусіях стосовно початку переговорів з Регіонального всеосяжного економічного партнерства. У результаті цих зустрічей у серпні 2012 р. міністрами економік країн «АСЕАН+6» було підписано угоду «Керівні принципи та цілі переговорів про РВЕП» (далі – «Принципи»), яка встановила ключові характеристики майбутньої зони вільної торгівлі. Згідно з Принципами переговори про РВЕП покриватимуть такі сфери як: 1) торгівля товарами; 2) торгівля послугами; 3) загальні правила інвестицій; 4) економічна і технічна кооперація; 5) захист прав інтелектуальної власності; 6) спільна конкурентна політика; 7) механізм вирішення суперечок та інші сфери [16]. Та-

кож у договорі було визначено основні принципи переговорів, що включатимуть: 1) поліпшення існуючих угод про вільну торгівлю «АСЕАН+1» та встановлення ширшого і глибшого покриття торгівлі у рамках РВЕП; 2) визнання різних рівнів розвитку країн-учасниць Партнерства та включення спеціальних положень для найменш розвинутих країн АСЕАН щодо виконання ними домовленостей угоди; 3) відкритий характер угоди про РВЕП, до якої інші країни зможуть долучитись на стадії переговорів або вже після її підписання; 4) поступове усунення тарифних та нетарифних бар'єрів на всю торгівлю товарами; 5) проведення паралельних переговорів стосовно різних частин угоди [16]. Основною ж метою РВЕП проголошувалось «досягнення сучасного, всеохопного та взаємовигідного економічного Партнерства з високими стандартами, що встановить умови відкритої торгівлі та спільних правил з інвестицій у регіоні» [17]. На 21-му саміті АСЕАН, що відбувся з 17 по 20 листопада 2012 р. у м. Пномпень (Камбоджа), було офіційно анонсовано початок переговорів про РВЕП за участю шістнадцяти країн АТР та заплановано перший раунд переговорів на початок 2013 р. [17].

Станом на березень 2014 р. було проведено три раунди переговорів з Регіонального всеосяжного економічного партнерства. На першому раунді переговорів, який відбувся 9-13 травня 2013 р. у м. Бандар-Сері-Бегаван (Бруней), окрім обговорення структурних частин майбутньої угоди, учасниками Партнерства було встановлено достатньо амбіційну мету – завершити процес переговорів та підписати угоду про створення РВЕП до кінця 2015 р. Також на цій зустрічі було створено три робочі групи для розробки основних сфер майбутньої ЗВТ: 1) торгівля товарами; 2) торгівля послугами; 3) встановлення загальних правил інвестування [18]. У ході другого та третього раундів, які пройшли в Австралії та Малайзії, було додатково створено шість інших робочих груп, що опрацьовують такі пункти угоди: 1) правила походження товарів; 2) митні процедури і сприяння торгівлі; 3) інтелектуальна власність; 4) питання конкурентної політики; 5) економічна та технічна кооперація; 6) вирішення суперечок [19; 20]. Четвертий раунд переговорів про РВЕП, що пройде у КНР, заплановано на квітень 2014 р. Як зазначають дослідники Інституту розвитку Філіппін (м. Макаті, Філіппіни) Дж. Лланто та К. Ортіз, вдале узгодження договору РВЕП сформує зону вільної торгівлі з сукупним ВВП у 26,2 трлн. дол. (32% від світового ВВП), загальним обсягом торгівлі у 740,5 млрд. дол. та з 3,5 млрд. населення, що складає 48% від світового рівня [21].

Не зважаючи на те, що процес переговорів з РВЕП досі знаходиться на початковій стадії розробки структури майбутньої угоди та висунення від країн-учасниць Партнерства перших ініціатив і пропозицій, багато дослідників вже зараз відзначають певні перешкоди на шляху її підписання. Основні проблеми, які потенційно можуть стати на заваді успішного процесу переговорів, перш за все стосуються структури майбутнього Партнерства, рівня лібералізації торгівлі товарами та встановлення спільних правил походження для всіх учасників РВЕП.

З огляду на програмну мету Регіонального всеосяжного економічного партнерства, що має об'єднати існуючі угоди «АСЕАН+1» в одну схему і, таким чином,

розплутати проблему «ефекту спагеті», ключовим є питання про структуру майбутнього Партнерства: чи РВЕП націлено на встановлення спільних для всіх правил доступу на ринки, чи існуючі дво- та багатосторонні угоди про вільну торгівлю залишаться у силі, а до них у результаті переговорів додадуться декілька загальних правил? У «Керівних принципах та цілях переговорів про РВЕП» вказано, що «угоди про ЗВТ «АСЕАН+1» та інші дво- та багатосторонні угоди про вільну торгівлю між країнами-учасниками переговорів залишаються у силі, і жодні положення майбутньої угоди РВЕП не відмінюють терміни та умови існуючих угод» [16]. Це достатньо суперечливе положення, оскільки воно не сприяє спрощенню торговельного простору для регіональних компаній у рамках Партнерства. У такому випадку модель РВЕП не зможе раціоналізувати угоди про ЗВТ «АСЕАН+1», що перетинаються. Навпаки, якщо країни-партнери і надалі зможуть використовувати власні двосторонні угоди та схеми вільної торгівлі «АСЕАН+1», то РВЕП може сама стати частиною «ефекту спагеті». Відповідно виникає потреба перегляду цього принципу, тому що в іншому випадку угода Партнерства буде перекриватись низкою інших домовленостей і не вирішить ситуацію переплетення різних правил та положень угод про ЗВТ.

Потенційно складним може стати досягнення спільного рівня лібералізації тарифів у рамках Партнерства через відмінності у положеннях з відкриття ринків в існуючих ЗВТ «АСЕАН+1». У п'яти діючих угодах про вільну торгівлю АСЕАН з торговими партнерами є розрив у середніх показниках ліквідації тарифів. Найвищий показник ліквідації тарифів, що становить 95,7%, має угода про ЗВТ між АСЕАН та Австралією і Новою Зеландією. Натомість рівень лібералізації тарифів у рамках зони вільної торгівлі між АСЕАН та Індією складає лише 79,6%. Решту угод про ЗВТ АСЕАН+1 за рівнем лібералізації можна розділити таким чином: 1) ЗВТ КНР-АСЕАН – 94,7%; 2) ЗВТ АСЕАН-Японія – 92,8%; 3) ЗВТ АСЕАН-Корея – 90,5% [9, с. 102]. Також існує суттєва різниця у рівнях ліквідації тарифів серед країн Асоціації. З-поміж членів АСЕАН найвищий рівень ліквідації тарифів має Сінгапур. Він становить 100%, що свідчить про цілковиту лібералізацію торгівлі цієї країни в усіх угодах про ЗВТ. Напроти, Індонезія має найнижчий рівень усунення тарифів – 84,3%, що вказує на протекціоністську політику індонезійського уряду. Більше того, країни АСЕАН використовують різні рівні ліквідації тарифів залежно від торгового партнера. Згідно з принципом взаємної відміни тарифів, учасники АСЕАН проводять лібералізацію торгівлі щодо певних країн-партнерів пропорційно до партнерських зобов'язань у сфері зниження тарифів. Показовим у цьому плані є низький рівень лібералізації між АСЕАН та Індією. Зокрема Індонезія знизила для Індії лише 48,7% своїх тарифних ліній. Тому досягти високого і, що важливо, спільного рівня лібералізації торгівлі у рамках РВЕП, що покриває 90-95% товарів між країнами-учасниками угоди, буде складно, зважаючи на різні зобов'язання в угодах про ЗВТ «АСЕАН+1».

На думку А. Куно та Ю. Фукунага щоб уникнути плутанини з різних списків лібералізації у ЗВТ «АСЕАН+1», в угоді РВЕП має бути застосовано підхід «спільних поступок». За його умови країна-учасник Парт-

нерства зобов'язується відкрити ті ж самі ринки певних продуктів для всіх членів РВЕП, які інші партнери відкривають для неї. Тобто, уряд кожної країни має мінімізувати список своїх «чутливих» продуктів і максимально відкрити свої ринки [13, с. 3]. Проте така стратегія навряд чи буде схвалена всіма учасниками переговорів. Серед найменш розвинених країн Партнерства є побоювання, що різке скорочення тарифів, зокрема на товари з КНР, призведе до напливу дешевої імпортової продукції. Те ж саме стосується небажання певних членів РВЕП відкривати власні ринки агропромислової продукції. Зокрема у Японії до сьогодні зберігаються високі тарифи на імпорту рису, яловичини та свинини, а також державні субсидії для фермерів. Відкриття ринків у цій галузі може призвести до скорочення внутрішнього виробництва в Японії, оскільки дорога продукція національних виробників буде витіснена дешевим імпортом з В'єтнаму та Малайзії. Тому, скоріш за все, Японія наполягатиме на виключенні сільськогосподарської продукції зі списків лібералізації РВЕП.

Іншим важливим пунктом Регіонального всеосяжного економічного партнерства, що взаємопов'язаний з лібералізацією торгівлі, є правила походження товарів. Оскільки РВЕП – це угода з вільної торгівлі, то це означає, що товари, які переміщуються між учасниками угоди, мають походити саме із зони Партнерства аби підпадати під низькі тарифні ставки. Тому постає потреба встановлення спільних та простих правил походження, які б гарантували підприємствам з країн РВЕП отримання переваг для їхніх товарів. Тобто, має бути встановлено єдиний метод підрахунку проценту регіональної вартості товару та загальнорегіональні правила кумуляції, що допоможе розплутати «ефект спагеті» з угод про вільну торгівлю у яких діють різні правила походження. Також це суттєво вплине на ефективність майбутньої угоди та її популярність серед інших країн АТР. Згідно з дослідженням професорів Лозаннського та Женевського університетів (Швейцарія) О. Кадота та Ж. де Мело, додаткові витрати, які йдуть на дотримання різних правил походження, становлять від 3% до 5% фінальної ціни продукту. Це зумовлює ситуацію, коли тільки великі компанії можуть використовувати ЗВТ та отримувати від неї певні вигоди [22, с. 5]. Якщо ж РВЕП встановить більш сприятливі та прості правила походження товарів з-поміж інших угод про ЗВТ у Східній Азії, то це уможливить використання цієї схеми для малих і середніх підприємств.

Проте створення об'єднаного списку правил походження у рамках РВЕП є непростою завданням через відмінності у положеннях п'яти ЗВТ «АСЕАН+1». Як зазначає С. Д. Басу, серед діючих угод про вільну торгівлю «АСЕАН+1» існує щонайменше двадцять два різних списки правил походження, і тільки 30% тарифних ліній у цих угодах підпадають під спільні правила. Якщо ж взяти до уваги двосторонні угоди між країнами-учасниками переговорів про РВЕП, то кількість різних правил зростає. Зокрема в угоді про вільну торгівлю між Японією та Індією використовуються дванадцять типів правил походження, вісім з яких не представлені в жодній ЗВТ «АСЕАН+1» [5, с. 6]. Найбільші розбіжності у правилах походження властиві для текстильних товарів та одягу, а також для агропромислової продукції, через їх «чутливість» для більшості країн-членів переговорів.

У інших продуктових групах, зокрема в автомобільному секторі, прослідковується більша подібність правил. Результати дослідження професора Університету Васеда (Японія) С. Урати вказують на те, що найбільш поширене правило походження в угодах «АСЕАН+1» вимагає, щоб як мінімум 40% вартості продукту було вироблено у країні-партнері по ЗВТ аби товар підпадав під преференційні тарифи [9, с. 105]. Це правило використовується у чотирьох угодах про вільну торгівлю «АСЕАН+1». Проте Індія встановила більш обмежуючі правила походження товарів з країнами АСЕАН [12, с. 12-13]. Тому перед країнами-учасниками переговорів з РВЕП постає завдання узгодження спільного та простого списку правил походження, що діятиме для всіх країн Партнерства і сприятиме використанню саме цієї схеми вільної торгівлі з боку компаній регіону.

Таким чином, у 2011 р. інтерес країн регіону Східної Азії щодо створення загальнорегіональної ЗВТ з «азійським підходом» до інтеграції втілюється в ініціативі АСЕАН про досягнення Регіонального всеосяжного економічного партнерства. Розроблений країнами АСЕАН проект РВЕП поєднав два конкурентні проекти інтеграції – Східноазійську угоду про зону вільної торгівлі та Всеохопне економічне партнерство у Східній Азії, що розроблялись у рамках форуму «АСЕАН+3» та Східноазійського саміту. До переговорів з РВЕП, перші три раунди якого відбулись у 2013-2014 рр., залучені шістнадцять країн АТР, включаючи провідні економіки регіону – КНР та Японію. Основною метою РВЕП є «досягнення сучасного, всеохопного та взаємовигідного економічного Партнерства з високими стандартами, що встановить умови відкритої торгівлі та спільних правил з інвестицій у регіоні». Однак процес досягнення Регіонального всеосяжного економічного партнерства може бути ускладнений низкою проблем, що стосуються змісту самої угоди РВЕП: 1) створення багатосторонньої торгової угоди з однаковою для всіх членів планом доступу на ринки; 2) встановлення спільного рівня лібералізації торгівлі товарами для всіх членів Партнерства; 3) використання спільних правил походження для всіх учасників РВЕП.

Перспективи майбутніх досліджень у проаналізованій автором темі можуть бути виокремлені у таких сферах: 1) аналіз подальшого процесу переговорів щодо Регіонального всеосяжного економічного партнерства з квітня 2014 р. та окреслення імовірних сценаріїв їх розвитку; 2) дослідження альтернативної схеми інтеграції – Транстихоокеанського партнерства та її співвідношення з моделлю РВЕП; 3) вивчення перспектив встановлення зони вільної торгівлі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Список використаних джерел / References

1. Kawai M., Wignaraja G. Policy challenges posed by Asian FTAs. – P.85. [Електронний ресурс] / Centre for Economic Policy Research website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1kBa312>
2. Fukunaga Y., Isono I. Taking ASEAN+1 FTAs towards the RCEP: a Mapping Study. – P.2. [Електронний ресурс] / Economic Research Institute for ASEAN and East Asia website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1ieks7N>
3. Basu S.D. Asia's Regional Comprehensive Economic Partnership [Електронний ресурс] / East Asia Forum website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1eltm4r>
4. Basu S.D. RCEP and TPP: Next stage in Asian regionalism [Електронний ресурс] / The Asian Development Bank Institute blog. – Режим доступу : [\[and-tpp-next-stage-in-asian-regionalism/\]\(http://www.asiathways-adbi.org/2013/07/rcep-and-tpp-next-stage-in-asian-regionalism/\)](http://www.asiathways-adbi.org/2013/07/rcep-

</div>
<div data-bbox=)

5. Basu S.D. Challenges in Negotiating the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement [Електронний ресурс] / Institute of Southeast Asian Studies website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1o9i83F>
6. Lim H. The way forward for RCEP negotiations [Електронний ресурс] / East Asia Forum website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1hzn2VE>
7. Terada T. Enlargement of Regional Economic Integration and ASEAN [Електронний ресурс] / Japan Center for Economic Research website. – Режим доступу : http://www.jcer.or.jp/eng/pdf/2012asia_chapter3.pdf
8. Urata S. An ASEAN+6 Economic Partnership: Significance and Tasks [Електронний ресурс] / Japan Center for Economic Research website. – Режим доступу : <http://www.jcer.or.jp/eng/pdf/asia07.pdf>
9. Urata S. Construction of RCEP by consolidating ASEAN+1 FTAs. – P.99-106. [Електронний ресурс] / Centre for Economic Policy Research website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1kBa312>
10. Urata S. Constructing and Multilateralizing the Regional Comprehensive Economic Partnership: An Asian Perspective [Електронний ресурс] / Asian Development Bank Institute website. – Режим доступу : <http://www.adbi.org/files/2013.12.02.wp449.regional.economic.partnership.asia.pdf>
11. Isono I. Taking ASEAN+1 FTAs towards the RCEP [Електронний ресурс] / Taiwan ASEAN Studies Center website. – Режим доступу : <http://www.aseancenter.org.tw/upload/files/outlook008-06.pdf>
12. Isono I., Fukunaga Y. Taking ASEAN+1 FTAs towards the RCEP: a Mapping Study [Електронний ресурс] / Economic Research Institute for ASEAN and East Asia website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1ieks7N>
13. Fukunaga Y., Kuno A. Toward a Consolidated Preferential Tariff Structure in East Asia: Going beyond ASEAN+1 FTAs [Електронний ресурс] / Economic Research Institute for ASEAN and East Asia website. – Режим доступу : <http://www.eria.org/ERIA-PB-2012-03.pdf>
14. Kawai M., Wignaraja G. Policy challenges posed by Asian FTAs. – P.83-90. [Електронний ресурс] / Centre for Economic Policy Research website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1kBa312>
15. Background to the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) Initiative [Електронний ресурс] / Department of Foreign Affairs and Trade of the Australian Government website. – Режим доступу : <http://www.dfat.gov.au/fta/rcep/rcep-background-paper-background.html>
16. Guiding Principles and Objectives for Negotiating the Regional Comprehensive Economic Partnership [Електронний ресурс] / Inter-American Development bank website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1fUhx1m>
17. Joint Declaration on the Launch of Negotiations for the Regional Comprehensive Economic Partnership [Електронний ресурс] / Ministry of Economy, Trade and Industry of Japan website. – Режим доступу : <http://www.meti.go.jp/press/2012/11/20121120003/20121120003-2.pdf>
18. First Round of Negotiations for Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) [Електронний ресурс] / Ministry of Foreign Affairs of Japan website. – Режим доступу : http://www.mofa.go.jp/press/release/press6e_000073.html
19. Second Round of Negotiations for Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) [Електронний ресурс] / Ministry of Foreign Affairs of Japan website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1eOGT08>
20. Third Round of Negotiations for Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) [Електронний ресурс] / Ministry of Foreign Affairs of Japan website. – Режим доступу : http://www.mofa.go.jp/press/release/press4e_000158.html
21. Llanto G.M., Ortiz Ma.K.P. Regional Comprehensive Economic Partnership: Reform Challenges and Key Tasks for the Philippines [Електронний ресурс] / Philippine Institute for Development Studies website. – Режим доступу : <http://dirp4.pids.gov.ph/webportal/CDN/PUBLICATIONS/pidsdps1351.pdf>
22. Regional Comprehensive Economic Partnership. A Statement by the ERIA Research Institute Network. – P.5. [Електронний ресурс] / Philippine Institute for Development Studies website. – Режим доступу : <http://bit.ly/1fzgzRo>

Kholod I.Y., postgraduate student, Institute of Global History of the National Academy of Sciences of Ukraine, Department of Contemporary History of Asian and African countries (Ukraine, Kyiv), dorianwilde@ukr.net

Regional Comprehensive Economic Partnership Negotiations: Problems and Prospects

The paper analyzes the negotiation process regarding the establishment of the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) between sixteen Asia Pacific countries. Author discovers the evolution of the RCEP idea which combines the East Asia Free Trade Agreement (EAFTA) and the Comprehensive Economic Partnership in East Asia (CEPEA) initiatives that were designed in the «ASEAN+3» forum and East Asia Summit respectively. Moreover, author studies obstacles and perspectives of the negotiation process as well as the possibility of combining five existing FTA's between ASEAN and China, South Korea, Japan, India, Australia and New Zealand in the general scheme of the RCEP. In order to define prospects for economic and political cooperation between mentioned Asia Pacific countries author applies chronological, comparative and system theory methods. The results of this investigation show that for constructing an effective integration scheme RCEP negotiators must agree on three basic issues: 1. to establish a multilateral trade agreement with single accession plan for markets of all members; 2. to set an equal level of trade tariffs liberalization for all members of the Partnership; 3. to use common «rules of origin» for goods within the RCEP countries.

Keywords: Asia Pacific region, «ASEAN+6», Regional Comprehensive Economic Partnership, regional integration, free trade area.

Холод И. Ю., аспирант, Институт всемирной истории НАН Украины, отдел современной истории стран Азии и Африки (Украина, Киев), dorianwilde@ukr.net

Переговоры о Региональном всеобъемлющем экономическом партнерстве: проблемы и перспективы

Проанализирован процесс переговоров о создании Регионального всеобъемлющего экономического партнерства (РВЭП) при участии шестнадцати государств АТР. Исследована эволюция идеи РВЭП, которая объединяет два конкурирующих проекта интеграции – Восточноазиатское соглашение о зоне свободной торговли и Всестороннее экономическое партнерство в Восточной Азии, разработанных в рамках форума «АСЕАН+3» и Восточно-Азиатского саммита. Автор раскрывает перспективы и препятствия на пути переговоров, а также возможность объединения пяти действующих соглашений о зонах свободной торговли между АСЕАН и КНР, РК, Японией, Индией, а также Австралией и Новой Зеландией в общую схему РВЭП. Для определения перспектив экономического и политического взаимодействия указанных стран АТР используются хронологический, сравнительный и системный методы. Делается вывод о том, что для формирования эффективной схемы интеграции участниками переговоров по РВЭП необходимо согласовать три основных вопроса: 1. создание многостороннего торгового соглашения с одинаковым для всех членов планом доступа на рынки; 2. установление общего уровня либерализации торговых тарифов для всех участников Партнерства; 3. использование единых «правил происхождения» товаров в рамках РВЭП.

Ключевые слова: Азиатско-Тихоокеанский регион, «АСЕАН+6», Региональное всеобъемлющее экономическое партнерство, региональная интеграция, зона свободной торговли.

* * *

УДК 323.1

Рафальский І. О.

кандидат історичних наук, докторант, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ: ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

На основі аналізу теоретичних дискурсів інтеграції та дезінтеграції в контексті національного самовизначення, аналізуються наукові підходи до історіографічних питань національного самовизначення. Розглядаються питання національного будівництва етнополітичного розвитку тощо.

Ключові слова: національне самовизначення, інтеграція, дезінтеграція, національно-державне будівництво.

У сучасній західній та вітчизняній науковій літературі використовуються різні терміни і по-різному зображуються процеси виникнення націй. Історики найчастіше застосовують термін «зростання націй» /growth of nations/, стверджуючи, що нації, подібно до будь-яких живих організмів, народжуються, розвиваються, старіють і вмирають, після чого все повторюється знову. Соціологи користуються переважно терміном «наці-

ональний розвиток» /national development/, під яким мають на увазі тривалий процес «повільних дій» і «тривалих очікувань мільйонів людей», що відбувається під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників, минулого й сучасного тощо. Політологи та етнополітологи віддають перевагу термінам «формування нації» /national-formation/ або «націобудівництво» /nation-building/ тощо [1]. Звичайно, такі підходи і термінологія мають право на існування, але автор цієї роботи здебільшого користуватиметься терміном «національне самовизначення», вважаючи його своєрідною «парасолькою» або спільним знаменником всіх зазначених вище понять.

О. Картунов виокремив п'ятнадцять чинників, які, на його думку, потрібні чи сприяють націостановленню або національному самовизначенню. І хоча частина з них збігається із запропонованими Е. Смітом, вони, тим не менш, заслуговують на увагу: 1) перехід спільноти від «традиційного», «аграрного» суспільства до «індустріального»; 2) посилення процесів глобалізації та модернізації; 3) спільна територія; 4) поглиблення розподілу праці та зміцнення ринкових відносин; 5) широко розгалужена система масових комунікацій; 6) певний рівень цивілізованості, критеріями якої вважаються наявність літературної мови, урбанізації та структурованого уряду; 7) творення відкритого, правового, демократичного суспільства; 8) забезпечення рівних прав і обов'язків громадян; 9) розвиток масової освіти; 10) зростання еліти, зокрема творчої інтелігенції; 11) етнічний ренесанс та політизація етнічності; 12) піднесення націоналізму і послаблення етніцизму; 13) зростання волі до спільного життя; 14) поширення спільної культури, мови і самосвідомості; 15) готовність прийняти спільну назву тощо [1].

Оформлення державного статусу національної спільноти ставить перед нею нові проблеми і завдання, зокрема, в етнополітичній площині. Національне самовизначення в цьому разі вже полягає не в тому, щоб виокремитися серед інших націй чи сформувати цілісну внутрішню структуру, а в тому, щоб сформувати сприятливе середовище (лояльні норми, цінності, дискурси) для етнічних груп та інших меншин, які не повністю поділяють національну мобілізуючу доктрину.

Варто звернути увагу на те, що однією із закономірностей етнополітичного розвитку людства вважається нескінченна зміна складних, суперечливих, взаємопов'язаних процесів і тенденцій, зокрема, інтеграції та дезінтеграції. Це переконливо доведено багатьма зарубіжними та вітчизняними дослідниками, численні праці яких присвячено аналізу зазначених феноменів. За підрахунками фахівців, лише в західній етнополітології розроблено близько десятка теорій інтеграції та дві концепції дезінтеграції [1]. Заслужує на увагу також висновок американського етнополітолога Р. Шермергорна про те, що інтеграційні (доцентрові) інтенції та тенденції, як правило, існують серед пануючих, домінуючих етнічних спільнот, а відцентрові – серед підлеглих, субординованих [2], що вважається ще однією закономірністю розвитку етнополітичних процесів.

Як уже зазначалося, в сучасній науковій літературі існує близько десяти теорій інтеграції, основними серед яких вважаються наступні: функціональна